

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

OBOJĘTNY, bo można go ująć z obu stron...

◆ ◆ ◆
O J C Z Y S T Y – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

To wcale nie żart – takie właśnie jest pierwotne, podstawowe znaczenie przymiotnika OBOJĘTNY. W czasach prasłowiańskich w dialektach zachodniosłowiańskich funkcjonował przymiotnik *obojętъnъ, będący złożeniem powstałym od zaimka *oba i imiesłowu biernego *(j)ęť, utworzonego od czasownika *ęti – protoplasty dziś już też archaicznego czasownika JAĆ, dawniej ‘chwycić, wziąć, ująć’, obecnie ‘zacząć coś robić’. Prasłowiańskie dialektalne *obojętъnъ oznaczało zatem ‘dający się wziąć z obu stron, obiema rękami’. To podstawowe znaczenie rozwinęło się w dwóch kierunkach, dając w staropolszczyźnie przymiotnik OBOJĘTNY w nieco zaskakujących dla nas znaczeniach, a więc: OBOJĘTNY ‘oburęki, oburęczny, posługujący się w pracy z równą łatwością obiema rękami’, od tego również ‘obustronny’ i ‘obosieczny’ i (np. „obojętny garniec (...), miecz obojętny, obosieczny, obostronny (...); miecz obojętny przypasał do boku” [SJP L, II-I, 376]), jak również ‘dwojaki’, zatem także ‘niepewny’ („słowa obojętne i dwoiako znaczące (...); Była potyczka zapalczywa, lecz przez kilka godzin obojętna” [ib.]). W odniesieniu do człowieka określenie OBOJĘTNY mogło być używane in plus: ‘taki, który każdemu chce i umie dogodzić, który z każdym się dogada’, ale także in minus: ‘taki, który każdemu chce się przypodobać, który działa na obie strony i nie staje po żadnej, a więc nie można mu zaufać, bo nic go tak naprawdę nie obchodzi, na niczym mu nie zależy’. I to dopiero od tego ostatniego znaczenia wywodzą się współczesne znaczenia przymiotnika OBOJĘTNY ‘nieokazujący zainteresowania’, ‘niebudzący zainteresowania’, ‘pozbawiony cech charakterystycznych’, ‘neutralny’.